27683

Uzorni Vrtlar

Ilustrov. list za unapređenje vrtlarstva -- te uzgoj manjih domaćih životinja --

Izlazi jedanput mjesečno.

Pretplata za godinu 1926.:

Za S. H. S. Din. 40·— (polug. Din. 20·—), za inoz. Din. 50·—. * Strukovni upiti i suradnja šalje se na: S. Pirnat, prof., Zagreb, Ciglana 24. * Novac i sve što se tiče oglasa, pretplate i prodaje šalje se na: „Uzorni Vrtlar", Zagreb I., Pošt. pret. 201.

God. IV. | Broj 5.

Zagreb, svibanj (maj) 1926.

O grmu i žbunu.*

(Biljke trajnice (perenne).

Piše: Dr. Avelin Stahuljak (Klanjec, Hrv. Zagorje).

Često ne znaš na selu šta bi. Nemaš ko u gradu kipova ni slika, kazališta, umjetničkih večeri, orkestara, pa palača i parkova sa hortenzijama, eulalijama i paulovnijama, a seoski kipci, večere, orkestrioni, do zgode i slatka besposlica s Ružama i Ljubicama, Nevenkama, Perunikama, Lijerkama, ne mogu vazda da ti to naknade. Dakle šta? Sadi žbun i grm, sadi cvijeće!

Dašto, izjedipogačama, ispičuturama i besposlicama s geslom „dolce far niente", džabe svi savjeti uzoritoga i vrtlara i ratara i medara i ostalih ara. Ali dok je ljudi, koji, kraj želuca osjećaju srce, a nad srcem glavu, koji bi, ama ne znadu šta bi i kako bi, kojima se tek premiču uput i savjet, privikujem (a drugi neka viču drugo): Sadite grmove i žbunove! Sadite cvijeće!

Svako voli lijepo. I na selu. Samo je tu želja za ljepotom uspavana. Treba carević, da je probudi, da podstakne zapretanu iskru. Toga carevića i imamo, a uz carevića (hyacinthus carević, zumbul je turski) cvijeće, ljepotu, da joj mastima, skladom i milinom nema ravne. — Ne vjeruješ? Zađi u park. I ne reci: pusta želja. Treba li ti šareni krov Markovski iznad glave? Baš tako ti ne treba ni cvjetna šarenika s trga Zrinjskoga bana, niti je to vazda i najljepše! I malo je i prosto lijepo, a često i ljepše. Pokušaj! Zasadi cvijet! Divit ćeš se listu, cvjetnom percu, čaški, cvijetu pa cvjetovima. Zaželjet ćeš drugi, treći cvijet, osnovat ćeš lijehu pa cvjetnjak! Naparit ćeš oči, izdovoljit ćeš srce!

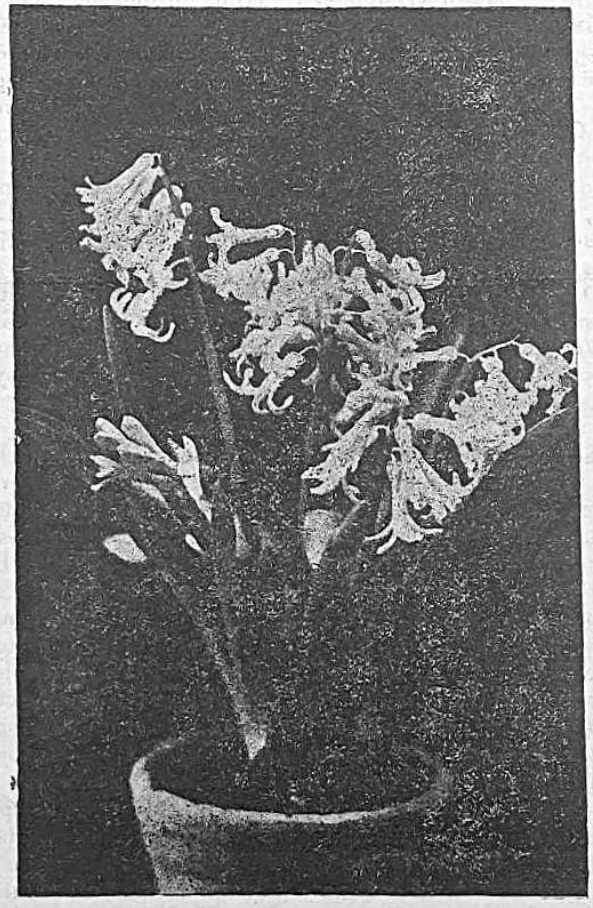

RIMSKI ZUMBUL
sa šest cvjetnih batva iz jedne lukovice. (Iz gojidbe našeg pretplatnika g. Marka Marojice, Mlini—Župe, Dubrovnik).

I za čudo! Tvoj je cvijet ljepši! Zato li, što je tvoj? Aja! Samo zato što ga gojiš, radiš oko njega i bolje ga vidiš. I što bolje radiš, krasniji je. Eto, želja za ljepotom izazvala volju na rad! I još kaki rad! Najvredniji, u čistome zraku, lasan i ugodan, rad za odmor! I radivši ispeo si se cijelim ljestvicama ljudskih osjećaja: brige, nade, radosti, tjeskobe, jada, gnjeva, zadovoljstva i užitka. Žabavio ruke! Odagnao čamu! Našao razonođenje, razbibrigu!

Jednoljetna (jednogodišnja) se cvjetna biljka sadi na proljeće, u jesen pogine (šeboj, dragoljub, zijevalica ili žabica i t. d.). Višegodišnji, dugoljetni cvijet ili žbun posadiš jednom, ni brige te više za nj, imaš ga za vazda, (božur, turčinak, jagorčevina, perunika i t. d.) — nešto dakle i za onoga, što nema vremena na pretek i za onoga, što voli Ružicu od ruže, čašicu od čaške, činiju od cinije i glicine. Žbun izrastao iz luka jeste lučni lukovi cvijet ili lukovica (lučnik, lukovnik) kao na pr. lijer, carević, tulipan i ovčica. Žbun, u kojega je drvena stabaljka, grm je (ukrasni ili uresni dabome — ko jorgovan, udika, sleč

*) Žbun je u Broz-Ivekovićevu rječniku jednom grm (Strauch), a jednom cvijet dugoljetnik (Staude). Mogli bismo ga uzeti za dugoljetni cvijet, za koji i onako nemamo riječi.

i t. d.). Više je od grma drvo (javor, vrba i t. d.). Lijepo-(krasno)-lisnici (lisnice) su žbunovi i grmovi (biljke) s lijepim lišćem (crvena lijeska, crveni i žuti javor, lovor-višnja ili lovor višnjak), a lijepoplodnici (plodnice) s lijepim plodovima (kurikovina, gunjica i t. d.), grmovi s kuglastim krunama ili krošnjama kuglaši (šimšir, bagren). Visioci (visjelice) vise granjem (Desmodium, Caragana arb. pendula i t. d. U Laburna i Chionantha vise cvjetovi ko grozdovi). Penjači (penjačice) se penju (veru) uza zid, uz ogradu i t. d. (neke ruže, čemin, Clématis, Wistária, Ampelópsis ili divlja loza i t. d.).

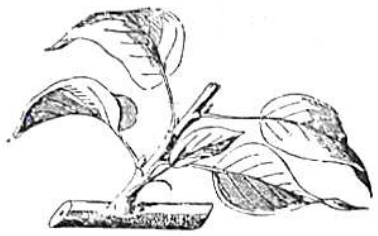

Pinsirana mladica.

Izbor je grmova i žbunova golem. Ima tih krasnika za svakoga, za koje mu drago tlo i zemlju, položaj i klimu, prostor i godišnje doba, za suhotu, vlagu, sunce, sjenu ili hladovinu, uopće za svako mjesto. Za vlasnika pedlja zemlje dašto i previše ih je, ali za vlastelina, i najveći ih perivoj ne može da obuhvati i iscrpe. Ima ih odasvud, sa svih strana svijeta okupili se na našim lijehama, i motreći svoje stare znance danas već i neznaš, da je ovaj iz Sjeverne Amerike (grmovi: Calycánthus, Bignónia radicans, Ceanóthus, Chionánthus virgínica, Córnus flórida, Diervilla, neke Magnólije, Robinia i t. d., žbunovi: Cássia marylándica, Coreópsis, Gaillárdia, Harpálium rígidum, Opúntia, Papáver nudicaule, Passiflóra incarnáta, Rudbéckia i t. d.), onaj iz Mexika (grm Fúchsia grácilis), pa iz južne Afrike (žbunovi: Ixia, Tritóma i t. d.), južne Amerike (trave: Gunnera i Gynérium argenteum,) iz Japana (grmovi: Acer palmátum, Ampelópsis Veitchii, Aucúba japónica, Caméllia japónica, Cydónia japónica, Hamamélis japónica, „hortenzija", Kérria jap., Desmódium penduliflórum, neke Magnolije, Paeónia arborea, Prúnus japónica i t. d., žbunovi: Anemóne japónica, Chrysanthemum japónicum ili índicum, Dicéntra spectábilis, Eulália jap., Fúnkia, Iris Kaémpferi, najljepši lijerovi i t. d.) iz Kitaja (grmovi: Buddléja, Bignónia chinénsis, neke Forsythije, Jasminum nudiflórum, neke Magnólije, Paulównia tomentósa, Prúnus triloba, Syringa chinénsis, Wistária sinénsis i t. d., žbunovi: Spiraéa Davídii-Mongolija, Calystégia, Paeónia chinénsis i t. d.), Sibirije (grmovi: Caragana arboréscens, Málus baccáta i t. d., žbunovi: Delphínium grandiflórum, Echinops húmilis-Altaj, i t. d.) Kavkaza (grmovi: Halimodéndron, neki Rhododéndri i t. d., žbunovi: Dorónicum caucásicum, Pyréthrum roseum i t. d.) Guatemale (žbun: Aquilégia Skinneri), Srednje Azije (žbun: Perówskia, grm: Hibíscus syriácus), Indije (grm: Indigofera Gerardiana, žbun: Delphinium cashmerianum-Kašmir i t. d.), Perzije (grmovi: Jasmínium officinále, Syringa pérsica i t. d., žbun: Fritillária imperialis i t. d.), Male Azije (žbun: Papáver orientále i t. d.).

Jesu li lijepi? Čas mileni, čas čudesno sjajni, ponosne ljepote, podobni da zadovolje i najvećega izbirača, ko na pr. jorgovan, Magnolia, Rhododendron, božur, perunika, turčinak i t d.

Mirišu li? Mnogi, i te kako. Dosta je da spomenem jorgovan, Magnoliju, Philadelphus, Jasminum officinale, Calycanthus, gjurgjic, carević, ovčicu ili sunovrat, Funkiju, ljiljan, Cyclamen, ljubicu, klinčac, Hesperis matronalis, Hemerocallis flava i t. d.

Veličinom su veoma različni. Ima niskih, sitnih, uzraslih ni desetak-dvadesetak centimetara, prikladnih da njima obrubiš (oivičiš) lijne okrajke (jagorčevina, Arabis, Saxifraga, patuljasta perunika, zimzelen, Phlox divaricata, Viola cornuta, Aster alpinus, Trollius, potočnica, Papaver nudicaule, Montbretia, Funkia, Hepatica i t. d.), ima viših i sve viših, žbunskih divova do 2 m, dobrih zastiraka za zidove, ograde, goleti, pustoš, grdinju i t. d. (Digitalis, Spiraea Davidii, Rudbeckia), no bolji su zastirci grmovi (Spiraea, Philadelphus, Viburnum, Ribes aureum, Laburnum, Syringa, Prunus Laurocerasus), grmove nadvisuju drveta, med kojima ima pravih gorostasa, dašto za velike perivoje. Ima uskih i širokih, gustih, bujnih, prostranih, rijetkih grmova i žbunova.

Nema tla, za koje nećeš naći kaki grm ili žbun. Naravno većina voli normalnu dobru zemlju, vrtnu i crnu, propusnu i meku, laku, no ima ih, koji vole manje ili više vapna (Coreopsis, Echinops, Harpalium, Hesperis, Iris Kaempferi), pijeska (Fritillaria, Funkia, Passiflora, Trollius, Papaver, Acer Negundo, Chionanthus, Clematis, Halimodendron, Helianthemum, Desmodium, Rosa), mjesto kamenito (Arabis alpina, Campanula carpathica, Iris pumila, Saxifraga, Helleborus, Hepatica) treseta (Hypericum, Heuchera, Kalmia, Rhododendron), ilovače (Dianthus, Fritillaria, Trollius, Papaver, Chionanthus, Clematis, Rosa, Malus).

Koji žbun i grm voli neki manje a neki više vlažno tlo, vlagu, kišu, vodu (Actaea, Astilbe, Bergenia, Delphinium, Eulalia, Gaillardia, Gynerium, Iris Kaempferi, Helleborus, Hemerocallis, Hesperis, — Buddleja, Clematis, Cornus, Forsythia, Fuchsia, Hydrangea paniculata, Rhododendron, Azalea, Rosa, Viburnum i t. d.), koji suhu zemlju, sušu (Aquilegia, Astilbe, Cassia marylandica, Dicentra, Dictamnus, Echinops, Eryngium, Helianthemum, Heuchera, Hypericum, većina Irisa, Lychnis chalcedonica, Lupinus, Myosotis, Monarda, Montbretia, — Ampelopsis, Caragana, Hedera, Hibiscus syriacus, Jasminium, Desmodium, Ligustrum, Malus, Prunus, Tamarix i t. d.), no najviše njih napreduje kako valja u normalnim prilikama s umjerenom vlagom.

Sunca treba velikoj većini No mnogi će lijepo rasti i cvasti i sa manje ili malo sunca, u polusjeni ili zahlađu (Aconitum, Actaea, crvena Anemone japonica, Aquilegia, Arabis alpina, Aster, Astilbe, Bergenia, Convallaria, Coreopsis, Cyclamen, Delphinium, Dicentra, Digitalis, Doronicum, Echinops, Erigeron, Fritillaria, Funkia, Galanthus, Harpalium, Helleborus, Hemerocallis, Hepatica, Heuchera, Hesperis, Lilium, Lupinus, Lychnis chalcedonica, Monarda, Myosotis, mnogi Narcissi, svi Phloxovi osim divaricata, Primula, Ranunculus, Rudbeckia, Trollius, Vinca, Viola osim cornuta — Ampelopsis, Aucuba, Buxus, Calycanthus, Clematis, Cornus, Corylus Avellana, Crataegus, Diervilla-Weigela, Hamamelis, Hedera, Hydrangea, Hypericum, Ilex, Kalmia, Laburnum, Mahonia, Philadelphus, Rhododendron — Azalea, Ribes, Syringa vulgaris, Tamarix, Viburnum i t. d.), a neki baš i u sjeni (Convallaria, Cyclamen, Funkia, Galanthus, Hepatica, Primula acaulis, Spiraea Aruncus, Vinca, — Aucuba, Buxus, Corylus Avellana, Diervilla canadensis, Hedera, Ilex aquifolium, Kalmia, Mahonia, Prunus Laurocerasus i t. d.) Nekom prija

k jugu okrenuta, župna strana, prisoje, čelopek (zatvara li cvjetnjak na sjeveru zgrada, tad je ta strana „čelopek"), nekom zapadna ili istočna, a nekome baš i sjeverna (Rhododendron).

Mnogima treba toplina (Clematis, Fritillaria, Montbretia, Tritoma, Gynerium — Aucuba, Buddleja, Ceanothus, Forsythia, Halimodendron, Hamamelis, Hibiscus, Hydrangea pan., Jasminum, Desmodium, Magnolia, Malus, Paeonia arborea, Paulownia, Rosa, Syringa, Tamarix, Yucca, Wistaria i t. d), mnogima zaštićeni položaj (Aquilegia, Fritillaria, Gynerium, — Acer palmatum, Aucuba, Buddleja, Ceanothus, Chionanthus, Forsythia, Liriodendron, Laurus, Magnolia, Paenonia arborea, Rhododendron, Wistaria i t. d.) neki pak protivno vrlo dobro napreduju na otvorenim mjestima (Heuchera, Iris Kaempferi, Muscari, Primula auricula, Acer, Crataegus, Malus, Robinia, Sophora).

Ima grmova i žbunova dašto, što cvatu u proljeće, pa ljeti, u jesen i zimi, pa i o Božiću (Helleborus).

Grm je i žbun svudašnji i svačiji.

Što da izabereš? Odgovoriti je na to ili izabrati muka i neprilika neupućenome. Sila je božja, ne tek grmova i žbunova, nego baš lijepih grmova i žbunova, pa nam valja, da olakšamo izbor, istaći najljepše ili ponajljepše. Koji je grm ili žbun lijep ili ljepši, teško je dašto odsjeći, nekome je ovaj, nekom onaj. No opet ih ima, koji su svakome lijepi.

Nabrojat ću nizu tih krasnika. Osjekom su za svakoga, za normalna tla i redovni položaj, za manje više sunca, nešto vlage, za našu toplotu. Koji je tek za nekoga, u koga je loša zemlja, hladovina, voda ili suša, ele izuzetak, napomenut će mu se osobine.

Najteže je onome, u koga je pedalj zemlje. No neka izabere, uzevši u račun tlo i položaj, ma koji grm ili žbun od nabrojenih, bit će zadovoljan Neka traži sam. Ko ne će, pokušat ću, izbrojivši krasnike, sastaviti neki izbor i za njega i za druge srećnije gospodare. (Nastavit će se.)

Šimšir (Buxus).

Šimšir, što raste po šumama kao grm, ima svekoliko bodljikavo lišće. Rado se njime kite po selima u raznim zgodama, kad u zimi nema drugog zelenila.

Oplemenjena biljka je bez bodljika, te se od nje dadu uzgojiti zgodnim kresanjem razni oblici: piramidalni, čunjasti i okruglasti. Najviše se od njega odgaja niska živica u raznim figurama, koja se tako dopadno odrazuje svojim svjetlim zelenilom od zasijanih travnika i šarenog cvijeća.

Poznam ga dvije vrsti. Od jedne se mogu uzgojiti lijepi piramidalni i čunjasti oblici. Ta vrst vrlo sporo raste, te treba 10—12 godina dok se uzgoji metar visoko stablo. Zato su valjda i tako skupi ti oblici. Više se nalaze po našim vrtovima i parkovima oblici okruglasti.

Iz najbližeg pupa izbila je nakon pinsiranja nova mladica.

Mislit će tko, da je šimšir teško odgojiti bez klila i staklenika. Vidio sam, kako ga vrtlari odgajaju. Jedan decimetar duge mladice utaknu sa 4 do 5 oka u škrinjice sa dobrom zemljom i stave takove u staklenike, gdje se one brzo ukorijene.

Pokušao sam to u otvorenom vrtu. Narezao sam prošlogodišnje drvenaste grančice (mladice) mjeseca svibnja, te ih za 5—6 cm. duboko zataknuo u dobru rahlu vrtnu zemlju, koja je izložena suncu. Biljčice su bile zaklonjene od sunčane žari ostalim cvijećem. Vlage su imale prilično, no ipak ne previše. Do jeseni bile su sve zakorijenjene, te sam ih mogao budućeg proljeća presaditi na druge gredice ili na određeno mjesto.

Još prije i sigurnije ćemo isto postići, ako se niski grm buxusa, koji obiluje mladicama, zagrne u proljeću dobrom zemljom tako, da samo vrhovi mladica vire iz zagrnute zemlje. Do budućeg proljeća biti će sve mladice ukorijenjene, pa se mogu rasaditi na određeno mjesto.

Neka to oprobaju ljubitelji ove biljke, pak će se radovati uspjehu. Aug. Katar, r. učitelj u. m.

Salata glavatica.

Od rana proljeća pa do jeseni uzgajamo ju na otvorenom vrtu. Gdješto (kao na pr. u Francuskoj) proizvodnja salate ne prestaje tijekom cijele godine. Tuj se salata i u kasniju jesen uzgaja u natkritim gredicama, a zimi u klijalištima odnosno u staklenicima sve do proljeća, kad opet započinje sjetva odnosno sadnja na otvorenom vrtu. Korijenjem prodire salata duboko u zemlju. Nakon presađenja već za 4—5 tjedana prodre korijenje u dubinu od preko jedan metar, ako je tlo dovoljno rahlo. Za valjano uspijevanje salate bit će prema tome od važnosti duboko rahljenje tla, jer čim bolje je razvito korijenje, tim snažniji biti će i razvoj nadzemnih dijelova salate. Salata se dobro snalazi u svake vrsti tlu, samo ako je to tlo valjano obrađivano, a najbolje u dosta rahloj humoznoj (crničnoj) ilovači. Ipak joj većma prija teže tlo, nego li suviše lako. Suho tlo kao i odviše sušno podneblje salata glavatica ne voli. U takvom tlu i podneblju ne savija listove u dosta lijepe i zbite glavice, pa i prebrzo izbija u sjeme. Za sušna vremena treba ju obilno zalijevati, osobito ako u tlu ne ima ni dosta podzemne zimske vlage. Kod zalijevanja treba da voda prodre u dublje slojeve tla, inače joj zalijevanje ne će mnogo koristiti. Za proljetnu sjetvu na otvorenom vrtu treba tlo još u jesen duboko prekopati tako, da se u tlu nakupi dosta zimske vlage, a osim toga da zimska smrzavica tlo što bolje razmrvi. Na proljeće se tlo samo s površine usitni i uravna,

Salata ide među ono povrtno bilje, kojemu najbolje prija, ako je tlo gnojeno stajskim gnojem još

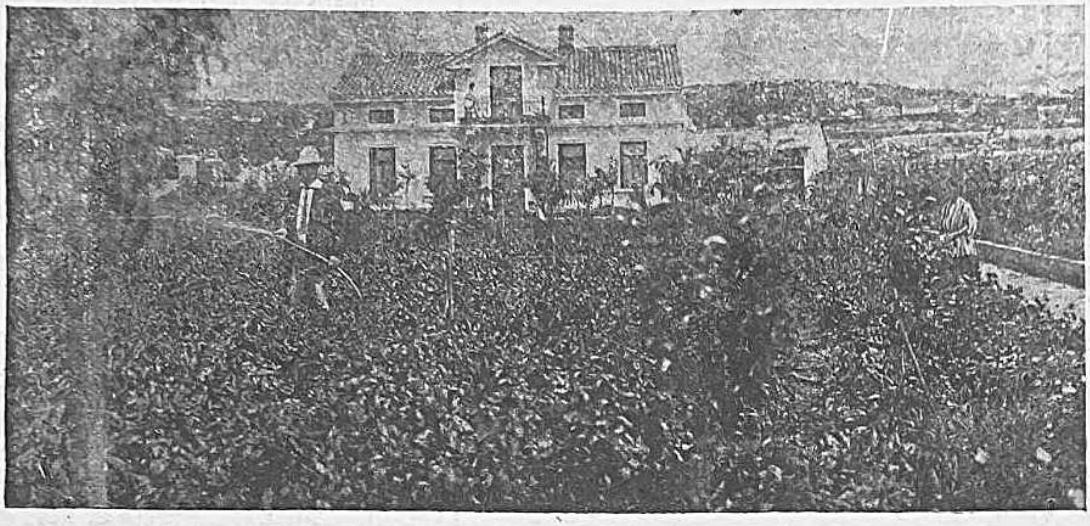

Uzorno uređeno vrtlarstvo našeg pretplatnika g. Franje Medija na Trsatu kod Sušaka (Hrv. Primorje)

PRED PROČELJEM STANBENE ZGRADE.

kod prvašnjeg usjeva. Izravno gnojenje ne može salata niti valjano iskoristiti, jer ona raste brzo, pa doraste još prije nego li je stajski gnoj i počeo pravo djelovati. Izravno gnojenje stajskim gnojem ne preporuča se niti s toga, jer se i mnogi štetočinci unose u tlo i to tim više čim je gnoj svježiji. No gnojenje će često biti potrebno, ako tlo oskudijeva na crnici (humusu) i ako sadrži premalo biljnih hraniva. U tom slučaju gnojit ćemo još u jesen za proljetnu sjetvu dovoljno strulim stajskim gnojem ili pak s proljeća zrelim kompostom (gnojem mješancem). I zalijevanje tla gnojnicom zimi donosi uspjeha. Salata dobro plaća i gnojenje umjetnim gnojivima, no preobilnog gnojenja ne podnosi. Ako tlo sadrži premalo kalija, ne razvije salata dosta zbite glavice, a boja listova nije dosta svježe zelena. Manjak dušika opaža se na slabom rastenju biljaka, a manjak fosfora pokazuje presporo i prekasno savijanje glavica. U takvom slučaju bit će od koristi gnojenje umjetnim gnojivima u proljeću i to na 100 kvadratnih metara: 1—3 kg superfosfata, 1—2 kg 40% kalijske soli i $1^1/_2$—$2^1/_2$ kg amonijskog sulfata (odnosno 2—3 kg čilske salitre). — Osobito povoljno djeluju umjetna gnojiva otopljena u vodi. Otopina se načini tako, da se u 10 litara vode otopi 10—20 grama smjese od 34 dijela superfosfata, 16 dijelova 40% kalijske soli i 50 dijelova amonijskog sulfata. Ovakovom otopinom zalijeva se mjesečno 3—4 puta. Zimi, u rano proljeće ili u kasniju jesen sijemo salatu u klijalište ili na posebnu, zaštićenu gredicu. Od ožujka pa do kolovozarujna sijemo ju i na običnim vrtnim gredicama. Sjetva neka je jednolična i nipošto ne pregusta. Svaka sjemenjačica treba da ima dovoljno prostora za valjan razvoj. Preguste usjeve treba ubrzo prorijediti. Pikirati možemo ali nije potrebno. Kad biljke dosegnu dostatnu veličinu prorijedimo pregusti usjev; izvađene biljke upotrebimo za jelo a preostale imadu onda dovoljno prostora, da se potpuno razviju pa saviju u glavice. Ovaj vrlo jednostavni način uzgoja salate bez presađivanja moguć je na takvom tlu, na kojemu se lako ne stvara ona okorina, radi koje treba vrtno tlo češće okapati. Ovako gojena salata i doraste nešto prije nego salata, koju smo presađivali. Plijevljenje pa i okapanje biti će znatno laglje, ako salatu sijemo u redove na 20—30 cm razmaka. Važno je kod sjetve salate paziti na to, da sjeme ne padne u zemlji dublje od 1 centimetra. Posijano tlo treba ponešto pritisnuti i pozupčati.

U praksi se ipak ponajčešće uzgaja salata tako, da se u klijalištu ili na posebnoj gredici iz sjemena uzgoje presadnice, a ove se rasađuju na razmak od kojih 25 cm. Kod rasađivanja presadnica važno je paziti na to, da ih ne sadimo dublje nego li su prije presađivanja stajale. Od preduboko posađenih kao i od zakržljalih, preslabih presadnica rijetko se razvije što valjana. D. R.

Zalijevanje povrća.

Povrće treba da raste brzo, a za to mu treba ne samo dosta sunca i svjetla, topline i valjanog snažnog tla, nego i dosta vlage. Nedostaje li u tlu vlage, povrće životari oskudno, pa bude suho i nesočno, žilavo i netečno. — Gdjegod je dakle moguće bez većeg troška zalijevati, ne valja vodom škrtariti. No ako je zalijevanje skopčano sa većim troškovima, biti će potrebna štednja vodom. Tuj ćemo posebnu pomnju prikloniti tome, da nam bilje što bolje iskoristi ono malo vode, koju mu zalijevanjem dajemo. Prije zalijevanja razrahlit ćemo plitkim okapanjem ovršni sloj tla, ako se na njemu uhvatila okorina. Kroz ovako razrahljenu površinu voda će u tlo laglje prodrijeti i dospjet će do korijenja bilja. I kadgod se na površini uhvati okorina, treba ju okapanjem razrahliti, jer kroz razrahljenu površinu vlaga se iz tla teže i sporije isparuje. Moramo li štediti vodom, tad ćemo zalijevati rjeđe, ali svakiput obilno, svaku pojedinu gredicu po triput uzastopce. Prviput zalijemo tek toliko, da navlažimo ovršni sloj tla; nakon četvrt sata zalijemo po drugiput obilnije, da voda kroz navlaženu površinu prodre u unutarnjost tla. Nakon pol sata zalijemo i po trećiput još obilnije tako, da kroz navlaženi sloj prodre voda do korijenja. — Ovakovo zalijevanje iziskuje dakako više vremena pa si zato posao razdijelimo tako, da pojedine gredice svaki drugi ili treći dan zalijevamo. I nakon ovakovog zalijevanja tlo se za sunčanih ljetnih dana ubrzo osuši na površini, ali u dubljim slojevima ostaje vlažno kroz nekoliko dana. Obično zalijevamo pod večer, jer noću će se voda bolje upiti u tlo, a ne će se ni tako brzo isparivati kao danju. Za najžešće sunčane pripeke ne valja zalijevati jer naglo rashlađivanje hladnom vodom ne prija vrlo ugrijanom bilju. Osim toga voda će se sa užarenog tla brže isparivati, a ne će ni u tlo tako lako prodirati, jer su šupljinice tla ispunjene ugrijanim uzduhom. Kod zalijevanja obično rabimo kante sa sitastim nastavkom (ružom). Najbolje je zalijevati sa ustajalom vodom. No u

Uzorno uređeno vrtlarstvo našeg pretplatnika g. Franje Medija na Trsatu kod Sušaka (Hrv. Primorje).

POGLED SA JUGO-ZAPADNE STRANE.

takvoj vodi već kroz nekoliko dana ima koječesa, što uđe kod zalijevanja u ružu i zabrtvi sitaste šupljinice. Da to spriječimo, možemo na ušću u cijev umetnuti sitastu mrežicu od žice, koju možemo lako izvaditi i očistiti kadgod se na njoj zaustavi kakva nečistoća. Osobito su prikladne ovalne kante sa oblim drškom, koji siže od prednjeg gornjeg pa gotovo do stražnjeg donjeg ruba kante. Veličina kante neka je 10—16 litara. Gdje ima vodovod poslužit će nam kod zalijevanja posebna cjevina sa prskalicom. Najbolje su cjevine iz gume, no ne smijemo ih ostavljati dulje vremena suhe na suncu, jer se suviše osuše, postanu krhke i napuknu

Obradba i gnojenje tla za povrće.

Tlo u koje sijemo sjemenje različitog povrća, mora da bude što bolje obrađeno i duboko prorahljeno. — Ovo je potrebno stoga, da se tim načinom korijenju bilja privede što više biljevnog hraniva, koje se u zemlji nalazi u krutom i nerastvorenom stanju. — Da uzmognemo tlo obraditi i prorahliti, potrebno nam je oruđe (ratila). — No zemlja nije svagdje jednaka, pa ne može ni oruđe biti za svako tlo jednako. — U današnje doba imade čovjek na uporabu moderne sprave i alate, koji su već usavršeni i u praktičnom radu se još uvijek dotjeruju i usavršavaju. Prema tome, može čovjek više nego ikada prije misliti nato, da si olakša rad i uštedi na vremenu, — Tko imade bolje i savršenije sprave i alat, taj će u isto vrijeme obaviti više posla i bolje. On će sa svojim proizvodima moći da konkurira u cijeni i kvaliteti na tržištu, a sve zato jer su na jeftiniji način proizvedeni. — Prištednja snage i vremena je za gospodara gotov novac, a u najviše slučajeva baš o tome ovisi cijeli uspjeh preduzetog rada.

Kako i čime se kod nas obrađuje vrt? Za ovaj posao se kod nas najvećma upotrebljava lopata štihača (ašov), kojom se preštihava (ašovi) tlo ili u jeseni ili u rano proljeće, no mnogo je bolje u jeseni. — Na težim tlima dadu se vrlo dobro upotrebiti vile za štihanje (Grabgabel). To su jake vile sa tri ili četiri roga. Sa ovakovim vilama se mnogo laglje radi nego sa lopatom, a i brže. Napose kod ovakovog načina rada važno je to, što se zemlja odmah usitnjava i ne ostaju grudve kao kod rada sa lopatom.

Doseljenici, naročito Bugari, koje bi si i mnogi naši vrtlari mogli uzeti za primjer, mnogo rabe takove vile, jer su se pokazale vrlo praktičnima.

Kako i kada da gnojimo zemlju u vrtu? Staro je pravilo, da je najbolje gnojiti u jeseni ili zimi. — Jasno je, da ovime ne isključujemo mogućnost gnojidbe vrta u proljeću, dapače u nekim slučajevima i ljeti. Ako gnojimo u jeseni ili u zimi, možemo upotrijebiti napola zreli (istruhli) gnoj. Ovakov gnoj zakopamo u zemlju, da se tokom zime rastvori i dođe u ono stanje, u kome ga biljka može da primi. — U vrtu se ipak preporuča kao najbolje, da se upotrebi zreli stajski gnoj ili još bolje gnoj mješanac (kompost). — Kod gnojenja moramo paziti, da tlo dobro ispremiješamo sa gnojem t. j. gornji sloj (mekotu). Ako hoćemo da gnoj u tlu posvema iztruhne, treba, da do njega dopire dovoljno zraka. — Prema tome nesmijemo ga zakopati preduboko. Kada priređujemo tlo za sjetvu povrća, moramo voditi računa o tome, da budu oni najgornji slojevi zemlje iz kojih biljka svojim korijenom crpi hranu, snabdjeveni sa dovoljno hrane. Zemljište, koje se kroz dulje vrijeme obrađuje za sjetvu povrća, nije teško prirediti za sijanje raznog povrća. Takovo tlo imade rastvorenih hraniva ne samo u najgornjim nego dapače i u dubljim slojevima. To nam dokazuje činjenica, ako smo jedne godine takovo tlo nešto dublje prorahlili i makar da nismo napose pognojili, ipak će nam povrće bolje uspijevati. Ovo dolazi od toga, što smo ovim dubljim prorahljivanjem izbacili na površinu ona hraniva koja su se nalazila u dubini.

Teža je stvar kod osnivanja posve novog povrteljnjaka, jer kod ovoga je dosta teško pogoditi način obradbe a i vrstu gnoja za gnojenje. U većini slučajeva je to upravo nemoguće izvesti u prvoj godini, već se postepeno upoznavamo sa zemljom i dodajemo potrebna hraniva. — Prve godine posijane biljke na takovom tlu vrlo slabo uspijevaju, nemaju li dovoljno hrane na raspolaganje.

Ako želimo što prije ovakovo tlo pripremiti i usavršiti, tada moramo dotično zemljište pomiješati sa zrelim stajskim gnojem, a još bolje sa gnojem mješancem (kompostom). Osim toga svake jeseni moramo gnojiti dobro barem sa poluzrelim stajskim gnojem, da tim načinom stvaramo što više humusa (crnice), a osim toga time dovađamo tlu potrebna biljevna hraniva. Također je dobro, da se izravno prije sjetve poslužimo ovršnim gnojenjem. Ovo se izvađa tako, da se na odnosne gredice, koje smo naumili sijati, posipa (rastrese) 10—15 cm na debelo zrelog stajskog gnoja ili još bolje gnoja mješanca. Nakon što smo gnoj posipali, ukopamo ga motikom tako da se zemlja (naime onaj ovršni sloj) dobro ispremiješa sa gnojem. Za ovršno gnojenje možemo upotrijebiti i tekući gnoj. Ovaj se

priprema na slijedeći način: Uzme se nešto gnojnice k tome se primiješa prosijanog stajskog gnoja, koji mora da bude zrio. Na ovaj način dobijemo muljastu tekućinu, sa kojom 2—3 dana prije sjetve dobro polijemo odnosne gredice. Naravno, da prije same sjetve moramo prekopati.

Svaki gospodar morao bi na svom gospodarstvu imati kompostište t. j. mjesto kuda sklanja sve odpadke bilinske i životinjske, te iz njih priprema gnoj mješanac poznat pod imenom kompost. Kompost je vrlo dobro gnojivo za vrtove, ali i za vinograde, a naročito za livade.

Adam Talan, ekonom, Križevci.

Kornjaši štetočinje na povrću.

Piše: Prof. Dr. August Langhoffer.

(Svršetak.)

I **buhači** su sitni kornjaši. Zna ih biti vrlo mnogo na različitom povrću. Prezime u kojekakovim zakutcima: pod kamenjem, šušnjem, mahovinom, korom, u pukotinama drva i zida. Ljepušasti su, nekoji kovinske boje, nekoji sa prugama, brzo se množe. Odebeljenim stegnima na nogama dobro skaču, poput buhe, a odatle im i ime.

U rano proljeće potraže korov, rodbinu vrzine, a odavle rado prelaze na sađene vrzine i repicu, izgrizu lišće sve do žilica, a mlade biljke, osobito prijesad, unište. Kako se k njima naskoro pridruže i njihove ličinke, bude neprilika još veća. Uz povoljno vrijeme, suho i toplo, razvije se za nekoliko sedmica novo pokoljenje. Ozimu repicu znadu tako oštetiti, da je najbolje, ako se preore i nešto drugog na novo posije. Ima ih svakojakih.

Običnim se štetočinjom smatrao **buhač kupusov**, 4—5 mm velik, kovinske modro zelene boje, ali iskustvo i opažanja pokazala su, da su drugi nekoji buhači prave štetočinje.

Buhač žutkasti samo je 2—3 mm. velik, crnosmeđ, sa svake strane na pokrilju sa žutom uzdužnom prugom. Razvoj mu traje samo 40 dana, a pokoljenja slijede brzo jedno za drugim. Zadnje prezimi, da već u proljeće navali na povrće: sve vrzine, rotkvu, rotkvicu, repu.

Buhač repičin je 4 mm. dug, crvenkasto-modar ili crvenkasto-zelen, sa crvenkasto-smeđom glavom, na pokrilju ima pravilno poredane sitne piknjice. Pojavi se u maju na repici, često i na kelju, kupusu. Ličinke izgrizu srčiku, stabljiku i korijenje, pa se stabljika prelomi. I on ima više pokoljenja u godini.

Buhač vijugavi je oko 2 mm. dug, ima na pokrilju vijugave žute pruge, a spada među najobičnije štetočinje.

Kao štetočinje spominju se i **buhač crnonogi**, po prilici iste veličine, zelenkasto-modar ili više kovinski zelen, a i **buhač zlatoglavi** 3—4·5 mm. velik, koji izjede lišće vrzina, dok ličinka živi u stabljici. Običan je i **buhač krstašičar**, a sumnjiče se i **buhač krijoglavi**, **buhač svedeni** i drugi.

Proti buhačima preporuča se svašta: prah sa ceste i pepeo za posipavanje, gnojnicu i mokraču za polijevanje; sipati prašak od duhana, polijevati uvarkom pelina. Sve je to kadšto od koristi, ali ne uvijek. Vele, da je dobro štrcati razrijeđenom rastopinom buhačevog sapuna. Buhači vole sunce i suho vrijeme, zato je dobro bilje često polijevati, a ako se može, hlad i sjenu napraviti. Vele, da je dobro saditi u međuljehe luk crljenac. Preporučuju se i kolca za hvatanje buhača, ako ih je mnogo. Uzmu se 2 kotača u razmaku od $1^1/_2$—2 metra. Na osi se postavi žica tako, da dira u biljke, kada se kotači pomiču. Među žicom i osovinom je okvir sa rijetkom tkaninom (gaze), namazanom sa ljepilom, da se tu priljepe buhači, kada žicom sa biljke potrešeni odskoče.

Na žilju korijenja od povrća znadu štete počiniti ličinke, grčice **hrušta** i rodbine, ličinke **klisnjaka**. Treba ih uništiti, ako se kod prekapanja zemlje na njih namjerimo.

Pinsiranje mladica na patuljastim voćkama.

(Sa slikama.)

Kod mladih voćkica, gdje želimo uzgojiti neki naročiti oblik krošnje ili pojedinih grana (kaošto kod palmeta, kordonaca pa i patuljastih piramida), često nam ne ide u račun da se pojedine mladice razviju suviše bujno, dok druge, susjedne mladice ostaju slabašne i kržljave. Ove prebujno rastuće mladice želimo da bar na neko vrijeme zaustavimo u rastenju, kako bi ih one slabije uzmogle dostići. Sredstvo, kojim ovo možemo postići, ima voćar u pinsiranju (prema francuskoj riječi pincer - uštinuti, ili pincement - otkidanje mladica). Pinsiranje sastoji u tome, da mladici otkinemo rastući vršak sa nekoliko listića. Činimo to tako, da mladicu stisnemo između palca i kažiprsta, pa ju noktom palca jednostavno presiječemo. Možemo to učiniti i običnim nožem, a imadu i posebne škare, kojima se također pinsira. Time, što smo mladici otkinuli ili odrezali rastući vršak, spriječili smo ju u dalnjem rastenju na kojih 8—10 dana t. j. na tako dugo dok joj se ne razvije najgornji neoštećeni pup, iz kojeg će izbiti nova mladica, koja će izmijeniti pinsirani vršak. Sokovi, koji bi inače služili produljivanju mladice, dolaze za to vrijeme ukorist u prvom redu onome pupu, što je neposredno ispod pinsiranog mjesta, a onda i najbližoj mladici. Zato će ta mladica bujnije porasti i ojačati, dok će se istodobno ubrzati i razvoj (jednog ili dvaju) novih izbojaka ispod pinsiranog mjesta. Od pinsiranih mladica znadu često nastati plodne mladice, naročito kod voćaka sporije rastućih.

Pinsiranje se izvađa i u tu svrhu, da što jedriji postanu pojedini plodovi ispod pinsirane mladice. Kod kostićavih voćaka (bresaka) pinsiranje je osim toga važno sredstvo, kojim spriječavamo ono nelijepo ogoljivanje pojedinih grana. Pinsiranjem naime prisilimo i one pupove pri dnu grane, da se razviju. No upravo kod bresaka ne valja pinsirati suviše mladica najedamput, jer se inače znade pojaviti smolica ili pak kovrčavost lišća; kod jezgričavog voća znade se s istog povoda pojaviti žutica. Pinsiranjem možemo započeti u proljeću, čim su mladice dosegle duljinu od 6—10 cm. Prema svrsi i prilikama pinsiramo na kraće (3 4 listića) ili na dulje (6—8 listića). Kraće pinsiramo obično onda, kad želimo postići bolji razvoj plodova, a na dulje pinsiramo mladice, koje želimo uzgojiti u plodne mladice.

Međutim ne smijemo kod pinsiranja smetnuti s uma, da je to za voćku manje ili više osjetljivo sme-

tanje u njezinom prirodnom rastenju, pa zato se u tom poslu treba kloniti svake pretjeranosti. Tko u tome nema dovoljno iskustva, neka radi oprezno. A da pinsiranje što bolje prouči, dobro će učiniti, ako si odabere jednu voćkicu, na kojoj će pojedine načine pinsiranja pobliže iskušati. Osveti li mu se kakova pretjeranost u tom poslu, ne će ga iskustvo preskupo stajati, jer će mu eventualno samo ta jedna voćkica stradati. Sve ostale voćkice neka pinsira umjereno, doklegod ne stekne potrebitog iskustva. Svakako u svrsishodnom pinsiranju imade svaki voćar vrlo vrijedno sredstvo, kojim će u uzgoju i njezi voćaka brzo, lako i sigurno doći do željenog cilja. P. N.

Jedan lijepi primjer ustrajnosti i marljivosti.

I na Primorskom kršu može se mnogo kad se hoće!

(Sa slikama.)

Dobro poznati okolici Sušaka-Trsata, kao i cijelom Hrv. Primorju — uzorni i praktični vrtlar gosp. Franjo Medija iz Trsata, izložio je (on jedini iz Gornjeg Primorja) prošle godine u julu prigodom obdržavanja „Jadranske Izložbe" u Splitu, razne vrsti lijepo razvitog i ukusnog povrća, koje je on uzgojio u svojem uzorno uređenom povrtnjaku (vrtu).

Ovih dana dobio je gosp. F. Medija od odbora rečene izložbe počasnu diplomu sa srebrnom kolajnom, kojom ga je izložbeno povjerenstvo odlikovalo za izloženo razno povrće. Na ovoj retkoj počasti i odlikovanju svi njegovi prijatelji i ljubitelji vrtlarstva, čestitaju mu i žele, da svojim radom i primjerom i u buduće prednjači i poradi oko unapređivanja i širenja povrtlarstva u onom kamenitom kršu i mršavom tlu — od česa će u buduće i ostali ovdašnji posjednici, ako budu slijedili njegov primjer i rad, imati koristi i zarade.

Gosp. F. Medija, rodom Slovenac, posvetio se još u svojoj ranoj mladosti povrtlarstvu, za koju je struku imao dara i volje, radi česa postao je jedan od najuzornijih i praktičnih vrtlara onog primorskog kraja. On živi ovdje među nama preko 20 godina, te se je na Trsatu posve udomaćio, i od svakog je ljubljen i cijenjen. I sa svojim neumornim radom i stručnom spremom, odmah poslije prevrata, t. j. čim se je iz vojske povratio, u par godina, na posve pustom i kamenitom tlu, sa velikim trudom i troškom, uredio krasan i uzoran vrt, na kojem uzgaja sa vrlo dobrim uspjehom sve vrsti raznog povrća, cvijeća, voćaka i t. d. Uz to je u samom vrtu sagradio krasnu zgradu za stanovanje svoje obitelji, sa potrebitim gospodarskim zgradama, klijalištima, koja obsižu preko 500 m², veliki moderni staklenik, koji se grije parom. I cijela površina vrta proviđena je gustom mrežom vodovodnih cijevi za poljevanje povrća i ostalih kultura. Uz vrt i zgradu za stanovanje zasađen i uređen je uzoran vinograd sa plemenitim vrstima loze.

Sa ovako lijepo i uzorno uređenim malim posjedom, koji obsiže površinu tekar od jednog katastralnog jutra, dičili i ponosili bi se i gospodarski napredniji i kulturniji krajevi, a kamo da se nećemo mi Primorci na ovom kršu, te plitkom i kamenitom tlu, kojim nas je priroda maćuhinski nadarila. Ali uza sve to mi smo na ovoj našoj morskoj obali zadovoljni, a možda i zadovoljniji od naše braće, koju je priroda nadarila rodnim i plodnim poljanama. Sve se može, samo kad se hoće i kad k tomu još ima ljubavi, volje i ustrajnosti. Treba se ugledati u gosp. F. Medija te njegov rad i primjer slijediti, pa će tada biti i koristi. Ovaj njegov mali posjed sa uzorno uređenim vrtom i vinogradom i sa potrebitim spravama, — koji mu učinjeni trud i trošak isplaćuje — služi ujedno za uzor, poduku i primjer ovdašnjem okolišnom žiteljstvu, jer se već sada opaža, da su mnogi svoja pusta i neproduktivna kamenita zemljišta prekopali i lijepe vrtove uredili, na kojima uzgajaju razne vrsti povrća, cvijeća i ostale gospodarske kulture, koje se dadu u svako doba godine ovdje na Sušaku, Rijeci i u obližnjim primorskim kupalištima dobro unovčiti.

Prije nekoliko godina, dok se nije ovdašnje domaće primorsko žiteljstvo bavilo proizvodnjom raznog povrća, grad Rijeka, Sušak i obližnja primorska kupališna mjesta, ponajviše su se služila povrćem, doveženim iz Italije, dok se već sada ponajviše služe domaćim povrćem, koje je u prvom redu svježe, a k tomu vrlo tečno i ukusno. Dapače u jesenskim, zimskim i proljetnim mjesecima - dok ovdje u Primorju nenastane običajna dugotrajna suša i žestoka sunčana pripeka — mnogo se iz okolice Sušaka izveze raznog povrća i cvijeća u obližnje gradove, kao u: Karlovac, Zagreb, Ogulin, Ljubljanu, pa i u cijeli Gorski kotar i t. d.

I da je do toga došlo moramo biti mnogo zahvalni doseljenoj i ovdje nastanjenoj braći Slovencima, a na prvom mjestu odlikovanom gosp. F. Mediji. Jer naši napredni domaći posjednici — njihov su uzoran i praktični rad oko uzgoja i njegovanja raznog povrća i cvijeća, prihvatili i naslijedili, od česa imaju već danas lijepe koristi i zarade. *Mate Rošić*

Razno iz vrtlarstva.

Rimski zumbul (Hyacinthus praecox Jord.) poznat je i pod imenom „Romain blanche". Cvate nešto ranije nogo obični zumbul, od kojeg se razlikuje i time, što iz lukovice izbija po više cvjetnih batva. Cvjetići su mu nešto manji od običnih zumbula.

Cvjetni pupovi karanfila, ruža, pelargonija, fuksija, georgina (Dahlija), krizantema i dr. cvijeća rascvjetaju se naskoro, ako ih odrežemo sa odugačkom stapkom i stavimo u vodu, u kojoj smo otopili komadić salitre.

Biljke lončanice, u koliko ih i ljeti držimo u sobi, treba da imadu dosta svjetla. Zato ih obično stavljamo uz prozor. Zastor na takvom prozoru treba spuštati samo za najjače sunčane žege. Noću neka je zastor na cvjetnom prozoru uvijek odignut, jer i biljkama lončanicama prija prirodna noćna tmina a pogotovo prvi jutarnji traci svjetla.

Plombiranje voćaka. U deblu starijih voćaka znade biti kakova veća ili manja šupljina, koja se uslijed trunenja proširuje, te voćka konačno prije reda ugine. Želimo li ovakovu voćku spasiti, moramo joj šupljinu u deblu plombirati. Iz šupljine istrugat i očistit ćemo svu trulež, a onda ćemo ju ispuniti gustom, kašastom smjesom od najednakih dijelova gipsa (pržene sadre) i cementa sa nešto vode.

Umjetna gnojiva u povrćarstvu. — Najvažnije gnojivo za povrće jest bez sumnje zreli stajski gnoj odnosno kompost. No od znatne koristi mogu

biti i razna umjetna gnojiva, ako ih rabimo kao pomoćna gnojiva, kojima pojačavamo i upotpunjujemo djelovanje naravnih gnojiva. Od umjetnih gnojiva dolaze u obzir: 1. Dušična: čilska salitra, amonijski sulfat, vapneni dušik. 2. Fosforna: superfosfat i Tomasova drozga. 3. Kalijska: 40%-tna kalijska sol.

Dušika dodajemo tlu mnogo naravnim gnojem i kompostom, no biljke ga i troše mnogo, pa će često biti potrebno i gnojenje dušičnim umjetnim gnojem. Biljke će uslijed toga bujnije i brže rasti. Dušična umjetna gnojiva vrijedit će biljkama najviše u početku vegetacije. Šipamo ih obično u dva obroka i to u svemu oko 2 kg na 100 kvadr. metara.

Kalijska gnojiva potpomoći će u biljci stvaranje škroba, sladora i sličnih biljnih tvari, a fosforna gnojiva koristit će biljci osobito kod zametanja i stvaranja ploda i sjemena. No fosforna kaošto i kalijska umjetna gnojiva treba ipak već o sjetvi odnosno o sadnji sipati jer treba nekoliko vremena, dok se u tlu pretvore u takav topivi oblik, da ih biljke mogu kao hranu upijati. Kalijske soli treba oko 2 kg a superfosfata oko 3—4 kg na 100 m². Tomasova drozga djeluje znatno sporije, pa treba da ju sipamo bar više tjedana pred sjetvom, dapače još u kasnu jesen ili zimi.

I gnojive smjese mogu se u povrćarstvu korisno i sa uspjehom upotrebiti, kao na pr. „K A S , smjesa kalija, dušika (azota) i fosfora (superfosfata).

Grah (pasulj) ne voli izravnog stajskog gnojenja, jer tada donosi manje i lošijeg ploda, premda mu sama stabljika i lišće bujnije poraste. — No zato grahu osobito prija gnojenje drvenim pepelom, koji obiluje važnim bilinskim hranivom „kalijem“.

Poulette i poularde.

Piše: Dr. Pius Pavlinić, Zagreb.

Na našim trgovima dolazi na prodaju i utovljena perad, al to su većinom kokoške i to takove, koje su malaksale u nesenju, pa s nužde došle pod nož, ili po koji pjetao, što je već nekoliko godina gospodovao dvorištem. Meso ovakove živadi nikako se tečnošću ne može sravniti sa mesom mlade još spolno nedozrele ili spolno intaktne živadi. Tovljenjem takve peradi kod nas se malo tko bavi, premda bi se to svakome isplatilo. Nastupom spolne zrelosti tečnost mesa u svih vrsti domaćih životinja, pa tako i kokošaka a pogotovo pjevaca, znatno padne. U svrhu produkcije što tečnijeg mesa, mnogo su podesnije kokoške teških pasmina, upravo po tome, jer iste kasno spolno dozrijevaju, pa imadu kada da se utove. Lake kokoške naprotiv sazrijevaju ranije. Kokoške teških pasmina flegmatične su naravi, t. j. njihov organizam reagira tek na jače vanjske podražaje, inače su mirne, krotke, manje hodaju, a izmjena je tvari u njih polaganija, što sve pogoduje uzgoju na meso i gojaznost. U kokošaka lakih pasmina, što su naprotiv živog sangviničnog temperamenta, učinak tovljenja neće biti po kvantiteti isti, no biti će isti po kvaliteti mesa uzevši da su i one tovljene prije spolne dozrelosti.

8—14 dana prije pravog tova hranimo piliće mekom, na bjelančevinama bogatom hranom kao: jačmenom prekrupom, kuhinjskim otpacima mesa, mlijekom i kuhanim krompirom, pa brašnom od graška, pasulja, a s večeri još i žitom svake vrsti. U vrijeme pred tovom, ograničimo im kretanje dvorištem tek djelomično, za tova samog pak potpunoma. Tov sam može da bude slobodan ili prisilan t. j. mi pilićima ostavljamo pred kavezom hranu da jedu po volji kroz cijeli dan, ili ih kljukamo. Učinak ovog je uvijek veći, neg prvog načina tova. Uspjeh samog tova ovisit će u glavnome o količini hrane, temperaturi, svjetlosti i o drugome već spomenutome. Tov u nikojem slučaju nek nepotraje duže od 3 nedelje.

Utovljeni do 3 mjeseca stari pilići obih spolova poznati su pod imenom poulette (pulet). Za produkciju ove vrsti pečenke podesni su samo pilići teških mesnatih pasmina, dok bi nam se tov talijanskih i inih lakih pasmina, što se poglavito odlikuju nesenjem, slabije isplatio, pošto nas meso njihovo ni po težini, ni po ukusu baš zadovoljilo nebi. Naprotiv kod pularda naići ćemo u tom pogledu na dobar rezultat i u tih pasmina. Pulardima nazivahu se prije samo utovljene mlade kokice, u kojih je jajnik operacionim putem prije tova morao biti odstranjen. No kako je slična operacija pogibeljna i vezana ne s neznatnim gubicima, to se danas od tog malne posvema odustalo tako, te danas pod pulardima razumijevamo samo utovljene iznad 3 mjeseca stare kokice, što su zaklane bile prije, nego li su počele nesti. Da bi dakle došli do poularda i kod naših nesilica, moramo tovom početi već kod 3 mjeseca starih pilića, dok kod onih teških pasmina istom mjesec dva kasnije. I pjevci teških mesnatih pasmina utovljeni dadu, kako je iskustvom ustanovljeno, fino ukusno meso, jedino ih moramo već istom 2 mjeseca stare (a ponekoje još i mlađe) da odijelimo od kokošaka.

U pjetlića lakih pasmina spolni se nagon tako rano pojavi, da nam se tov istih nikako isplatio nebi, ako ih prije toga ne kastriramo. Takove kastrirane i onda utovljene pjetlove nazivamo kopuni. Kastracija (kopunizacija) pjetlova i inače je vrlo podesan način, kojin. možemo da doskočimo još po kojoj nevolji. Tako, ne raspolažemo li sa dovoljno prostora gdje bi pjetlove imali odijelito držati od ostale živine, ili ne želimo li da istovremeno tovimo veći broj pjetlova, to si kastracijom u velike ispomažemo, t. j. štedimo prvo na prostoru, a drugo, imat ćemo uvijek u dvorištu pri ruci izvrsnu pečenku.

Iznesli smo eto način, kojim smo u stanju postići bolji kvalitet mesa, pa da prekobrojne piliće obih spolova bilo koje pasmine bolje unovčimo. Pulêt, pulard, kao i kopuni vrlo su cijenjene pečenke, dobro se plaćaju i neće nam biti na štetu, promislimo li cijelu stvar, pa nešto u tom pogledu poduzmemo.

Ako i pomalo, ipak se kreće.

Poučni članci „Uzornog Vrtlara“ ipak su našli ovdje-ondje odziva. Ako i polagano — to se ipak počeo buditi interes za vrtlarstvo, cvjetarstvo i pčelarstvo, ne samo po većim provincijalnim mjestima, već i po manjim selima. Biti će i više zanimanja za pomenute struke, kada se budu vidjeli živi primjeri u tom pogledu. Po većim mjestima osnivaju se posebni odbori, kojima je zadaća uređivati male parkove, šetališta, drvorede i t. d. da se uljepšavaju dotična mjesta. Dakako, da se doprinašaju u tu svrhu uz stalnu članarinu i dobrovoljni prinosi, a podupire se i darivanjem raznovrstnog uresnog bilja i cvijeća. Za primjer navađam

osobiti mar „Odbora za poljepšavanje mjesta“ u Grubišnompolju uređenjem lijepog šetališta. Duša tog odbora je tamošnji kateheta g. P. Sivjanović.

I kod mnogih privatnika pobuđuje se također sve veći interes za racionalno obrađivanje vrtova, a pogotovo za cvjetarstvo.

Moglo bi se skoro ustvrditi, da je nastalo neko natjecanje u tome, što je vro dobar znak, da ćemo napredovati i na tom polju. Najviše nas pako raduje, da se i naše seljakinje počimaju više zanimati za sve to, jer traže upute u povrćarstvu i cvjetarstvu. Nagasio sam jednom zgodom, da valja prednjačiti dobrim primjerom, za kojim će se rado povesti mnogi, te nam je patriotska dužnost, da idemo u susret tomu pokretu, pa tražile se od nas i neke neznatne žrtve. Na pčelarskom polju opaža se također sve življi interes. Sa veseljem mogu danas ustvrditi, da u ovo dvije godine održana pčel. predavanja nisu ostala uzaludna. Mnogi pčelari moga okoliša osvjedočili se o izdašnijoj koristi racion. pčelarenja, a javljaju se i početnici. Nešto nagovor, nešto očevidni prikazi i dobra volja — djelovali su. Pčelari iz okolice dolaze po upute. Traže uzorke za košnice, odnašaju umjetno saće, koje im dajem u zamjenu za vosak. Naročito pak žele da se u njihovim mjestima održe poučna predavanja. Sve to iziskuje troška i vremena. No požrtvovnom voljom, uz pomoć Božju, moći će se i tomu udovoljiti samo da se radina naša pčelica udomi što više među ljubiteljima lijepoga, plemenitoga i korisnoga.

Bilo i ovih nekoliko redaka na pobudu onih, koji su još mlaki u tom pogledu.

Aug. Katar

Jesam li poslao pretplatu za god. 1926.!

Radni kalendar za svibanj (maj).

Opjevani mjesec svibanj prosuo je i u našim vrtovima sav čar cvjetnog proljeća. Ali ni sad još nije nestalo opasnosti naglih i nenadanih vremenskih preokreta. Osobito prva polovica svibnja znade donijeti i vrlo hladnih dana, gdješto dapače i snijega, koji — ako i kratkotrajan — može u vrtovima načiniti velike štete, osobito na voćkama. Osjetljivije biljke, koje bi od takovih i sličnih vremenskih nepogoda mogle stradati, držat ćemo stoga sve do druge polovice svibnja u zaklonu tako, da ih uvijek možemo pred štetom zaštititi. Sve otpornije biljke iznijet ćemo na otvoreno mjesto, jer njima svibanjska studen ne će moći naškoditi. Raznovrsno vrtno bilje u živoj je vegetaciji. Ali se i nepoželjni korov u sve većoj mjeri javlja. Treba stoga marljivo okapati a korov plijeviti, gdjegod se pokaže. Nastupom sve toplijih i sušnijih dana bit će sve većma potrebno i zalijevati osobito onakovo vrtno bilje, koje svoje korijenje širi u ovršnim slojevima tla. Pod konac mjeseca biti će za sušna vremena potrebno zalijevati i ono bilje, koje svojim korijenjem prodire u dublje slojeve tla, pogotovo u tlu koje je vrlo propusno.

U voćnjaku nastavljamo i svršavamo sve poslove, započete u prošlom mjesecu. Početkom mjeseca precijepljujemo starije slabo plodne voćke (kalamljenjem pod koru). Sa prvašnjih cijepova treba skinuti poveze, a izboje iz podloge odrezati. Naskoro iza cvatnje dobro je voćke ponovno štrcati otopinom modre galice ili ½—1%-tnom otopinom voćnog karbolineuma, čime sprječavamo razvitak raznih voćnih bolesti. Pojavi li se krvavi ušenjak, treba ga uništavati Nesslerovom tinkturom ili drugim kojim valjanim sredstvom. — Gusjenice javljaju se sada u većoj mjeri, pa ih treba uništavati neumornim sakupljanjem ili gnječenjem kakovom četkom, pa i palenjem. I opasne štetočince hrušteve treba sabirati i uništavati. Popareni vrelom vodom, pa osušeni, dobra su hrana za živad, osobito za kokoši nesilice. — Gdje je potrebno, zarezujemo koru debla i grana mladih voćaka uzdužnim zarezima. Ogrozd umnažamo povaljenicama.

U povrtnjaku treba češće okopati ovršni sloj tla, plijeviti korov, pa prema potrebi zalijevati vodom, kadšto i vrlo razrijeđenom gnojnicom. Na otvorenim vrtnim gredicama sijemo raznovrsno zeljnato povrće kao kelj glavati i lisnati, cvjetaču, kelj pupčar, korabu i dr., pa grašak, grah čučavac, a potkraj mjeseca i grah tačkaš. Kao što i prije, sijemo salatu, povrtnicu i razno mirodijsko bilje. Usjeve treba u pravi čas prorijediti, za sušna vremena i obilno zaliti. Grašak i rani krumpir treba ne samo češće okapati, nego i ogrnuti. Već u prvoj poli mjeseca možemo na otvorene gredice sijati krastavce i dinje i to na izvrsno priređeno tlo gnojeno zrelim stajskim gnojem ili kompostom. — Na otvorene vrtne gredice presađujemo presadnice raznog povrća uzgojene u klijalištu ili na posebnim gredicama. Rajčice presađujemo tek pod konac svibnja. U šparžištu imat ćemo tijekom svibnja obilnu žetvu izboja, koje izrezujemo izjutra ili pod večer. Kod obilnije žetve možemo ih kroz nekoliko dana pričuvati tako, da izboje povežemo u snopiće i stavimo ih u cvjetne lonce sa vlažnim pijeskom, te ih tako pohranimo u podrumu. Sa raveđa (rebarbare) obiremo sada obilje lišća i lisnih peteljaka.

Borbu proti raznim štetočinjama (buhačima, gusjenicama, lisnim ušencima i dr) nastavljamo svom ozbiljnošću i ustrajnošću. Preotmu li štetočinje maha, slabe ćemo koristi imati od povrća.

U cvijetnjaku gredice prirediti i zasaditi onim ljetnim cvijećem, koje smo do prijesadnica uzgojili u klijalištu. Za presađivanje raznih četinjača (konifera) sada je najpovoljnije doba. Presadujemo ih sa grumenom zemlje oko korijenja, nakon presađenja obilno zalijemo, češće vodom poštrcamo, te ih zaštićujemo od prevelike sunčane žege dokgod se posve ne ukorijene. — Razne biljke trajnice (Dahlia, Gladiolus, Canna i dr.), koje zbog osjetljivosti na studen nismo mogli doslije posaditi na otvorenom vrtu, sadimo sada. Sjemenjačice raznog vrtnog cvijeća, koje smo uzgojili sjetvom u cvjetnim loncima ili sandučićima (na pr. Primula, Aurikula), treba pikirati na 2 cm. razmaka u sandučiće, koje tada na zaštićenom mjestu u vrtu izlažemo jutarnjem suncu i svježem uzduhu. Prije posađeno cvijeće sada je u punom cvatu, a tako i razno uresno grmlje. Rano cvatuće uresno grmlje treba nakon cvatnje primjereno obrezati. — Ruže počinjemo okulirati na tjerajuće (živo) oko. — Sve cvjetne gredice i rondele treba marljivo plijeviti te okapati kadgod se na površini tla načini okorina. Za suhljeg vremena treba i zalijevati.

Sve sobne biljke, koje se ne nalaze upravo u cvatnji, možemo sada prema potrebi presaditi. Otpornije biljke možemo iznijeti i na otvoren vrt, dvorište ili pretkućnicu i to ponajprije lovor, aukubu, oleander, poslije pelargonije, fuksije, abutilon, ruže lončanice i slič., a tek koncem mjeseca otpornije palme, araukarije, pa i azaleje. Pri tome treba ih na otvoren uzduh postepeno priučati, ponajbolje tako, da ih isprva držimo u kakovoj otvorenoj, ali natkritoj prostoriji (vrtnoj sjenici).

Travnjak njegujemo kao što je u prošlom mjesecu spomenuto.

U peradnjaku treba držati najveći red i čistoću. Svaka nemarnost u tom pogledu znade se ljuto osvetiti bilo velikim umnoženjem razne gamadi, bilo zaraznim bolestima perađi. Perad počinje popuštati u nesenju, ali kvočaka obično ima sada dosta. Štogod se poslije svibnja nasađuje, ne ćemo

ostavljati za rasplod, nego za klanje. Izleženu mladunčad ne valja puštati prerano izjutra na travnjak, dok još ima rose. Pure i biserke počnu nasjedati nešto kasnije, pa je dobro njihova jaja podmetnuti kvočkama, jer kasniju mladunčad bilo bi nam teže odhraniti.

Ostale sitnije domaće životinje hranimo sada već sa više zelene hrane. Treba ipak biti na oprezu, jer od prekomjerne zelene krme mogu nam ove životinje oboliti od nadama. Stoga uz zelenu treba davati uvijek i nešto suhe krme, naročito kozama i kunićima. Skrbiti da životinje imadu i svježe pitke vode. U stajama držati najveću čistoću i red.

U pčelinjaku živahno se radi. Obilno se množi broj pčela radilica, koje će o glavnoj paši obaviti najveći dio svog posla.

Pitanja i odgovori.

G. M. C., Bjelovar. — Kovrčanju lišća kod ribiza bresaka i slič. voća može biti uzrokom posebna gljivica. Treba stoga pojedine prve listove, čim se skovrčaju, otkinuti i uništiti, da se spriječi zaraza. Štrcanje otopinom modre galice i vapna također će koristiti. No uzrok kovrčanju lišća znade često biti i u naglim vremenskim promjenama u početku vegetacije, a to se onda jasno vidi po kasnijem lišću, koje se uz normalne vremenske prilike valjano razvije. Deformiranje i kovrčanje lišća uzrokuju i razni lisni ušenci, a proti njima najjednostavnije sredstvo jest češće štrcanje (prskanje) čistom vodom ili vodenom otopinom mekog kalijskog sapuna (Schmierseife) ili pak vodenom otopinom uvarka od duhana. Ova sredstva smetat će i mrave, koji uostalom i dolaze na lišće zbog ušenaca. Isto sredstvo vrijedi i kod sviju drugih voćaka a i kod ruža.

Proti krvavom ušencu vrijedi kao jednostavno sredstvo također štrcanje i pranje zaraženih mjesta vodom ili otopinom kalijskog sapuna, no sigurno i radikalno sredstvo jest Nesslerova tinktura, koju smo pobliže opisali u prošlom godištu.

Proti plijesni na ružama Crimson Rambler jednostavno je i uspješno sredstvo opetovano posipanje (prašenje) fino samljevenim sumpornim praškom, kao što se rabi i kod vinove loze.

Osnovna škola, Goričan (Međumurje). — Voćno sjeme mogli biste i sada posijati, no učinit ćete bolje, ako sjetvu odložite na jesen ili na buduće proljeće. Kako ste sjetvom okasnili, mladice ne bi do zime dovoljno sazrele, a onda bi lako pozeble. Potanko o uređenju školskih vrtova bit će govora u prilozima „Školski Vrt".

Gđa. Katarina Marković, Kostajnica. — O krizantemama naći ćete u knjizi prof. Pirnata „Cvijeće u sobi" ili u knjizi Biankini: „O uzgoju cvijeća" (cijena 100·— Din.), koje možete nabaviti i putem naše Uprave. — Rasad krizantema dobije se kod naših oglasivača.

„Školski Vrt" nismo priložili ovom broju, jer očekujemo svaki dan od Ministarstva Prosvjete riješenje molbe za preporuku našeg lista školama. Treći broj „Uzornog Vrtlara" sa prilogom „Školski Vrt" primile su sve osnovne škole u kraljevini S. H. S.

Nekoje škole poslale su nam, uz pretplatu, i nekoliko pohvalnih riječi o vrijednosti lista.

Među ostalima piše nam g. Vukomir Popović, učitelj u Žerovnici (Kosovska Mitrovica): „Primio sam poslati mi časopis „Uzorni Vrtlar", koji mi se po svojoj sadržini neobično mnogo dopada. Trebalo bi, da kod Min. Prosvete nastojite, da ono ovaj Vaš časopis preporuči i upravo naredi, da ga moraju sve osnovne i srednje škole primati. Ja se pretplaćujem..."

Ovakovih i sličnih izjava primili smo sa više strana.

„Školski Vrt" biti će priložen slijedećem broju.

Uredništvo i Uprava.

Staleške vijesti.

Odlikovanje našeg saradnika. Srpsko Poljoprivredno Društvo u Beogradu — na 52. red. godiš. Zboru — izabralo je po prvi put i dvojicu Crnogoraca za svoje redovne članove. Raduje nas veoma, te je jedan od njih naš vrli saradnik, g. agr. Ivo Kaluđerović, putni nastavnik za vinogr. i voćar. (St. Bar), koji je time dobio i zasluženo priznanje za svoj rad oko promicanja naprednog gospodarenja u Crnoj Gori. Čestitamo!

Književne vijesti.

Gospodarski list, glasilo Hrv. slav. gospodarskog društva k. s. z. u Zagrebu izlazi i dalje već 85. godinu. Donosi savremene upute iz svih gospodarskih grana, često i sa slikama, odgovore na pitanja iz područja gospodarstva, obavijesti o zadrugarstvu, te upute o obrani bilja i priroda. List izlazi jedanput mjesečno (oko 15 u mjesecu), a pretplata mu je godišnje Din 30·— (za članove Gospodarskih društava samo Din 15·—) Preporučamo ovaj list svim gospodarima poljoprivrednicima a napose članovima Gospodarskog društva. Narudžbe i pretplata šalju se upravi „Gospodarskog lista", Zagreb, Vilsonov trg br. 2.

„Terminar" praktična je sprava, koja omogućuje vrlo brzo ustanovljenje dana leženja svih vrsti domaćih životinja. Sastoji od dva dijela: vanjskog i unutrašnjeg kruga. Jednostavnim zakretom unutrašnjeg (pomičnog) kruga do dana nasada odnosno pripusta odčitamo na obodu vanjskog kruga dan leženja. Prednost je ove sprave u tome, što je nepotrebno ikakovo računanje, a uzato isključena mogućnost ikakove pogriješke. Stoga preporučamo „Terminar" svim praktičnim gospodarima. Cijena po komadu 10 Din., a naručuje se kod autora: Dr. Pius Pavlinića, Zagreb, Tvornička ulica 10.

Glavni i odgovorni urednik: **Stjepan Pirnat, prof., Zagreb, Ciglana br. 24.** — Vlasnik i izdavač: **Konzorcij „Uzorni Vrtlar".** — Tisak: **M. Šek, Zagreb, Strossmayerova ulica br 6.**

Preporučamo
za **proljetnu sadnju**
veliku zalihu:
voćaka
svake vrsti: **Ribiz, ogrozd, maline i jagode. — Ukrasno**
grmlje i drveće
Konifere
Ruže
najveći izbor
Perenne i t. d.
Sve biljke u najboljoj kvaliteti. Poseban **Odio za projektovanje i izvađanje vrtova,** parkova, voćnjaka i t. d. Preinačivanje i uzdržavanje istih. Savjesna i moderna izvedba. Najbolja i solidna podvorba. — Umjerene cijene!
„Jankomir" dd.
velevrtlarija i rasadnik
Zagreb - Stenjevec
Telefon 7-04

Sadnice
ljubica
prodajem
100 komada 15 Dinara
Dvogodišnje EVONIMUS
lijepe biljke, 3 Din. po komadu uz pouzeće. **Alois Schwarzl, vrtlarstvo, Dubrovnik.** 852

Golubove
florentinske ili malteške tko ima na prodaju — neka javi upravi „Uzornog Vrtlara".

Višekratnim oglašivanjem polučuje se
sigurn uspjeh!

Za proljetnu
cvatnju
Nudamo veće količine:
Viola tricolor maxima
u vrstama, Goldprinz žuta, Lord Beaconsfield i Kaiser Wilhelm, plave. Schneewitchen i Nordpol bijele. Märzräuber tamno-ljubičaste, te Mars, ultramarin
Silene compacta rosea
Myosotis:
Bonetti, „Zwergkönigin", alpestris, Victoria, indigo, compacta hybrida, Liebesstern. - Cijene:
100 komada 150·— Dinara
1000 komada 1250·— Dinara
Trgovački vrtlari popust!
„Jankomir" dd.
velevrtlarija i rasadnik
Zagreb - Stenjevec